

УДК 658.152:629.7.083(045)

DOI: 10.36919/2312-7872.2.2024.40

Д. М. Кацун,

здобувач третього рівня вищої освіти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

E-mail: oksana.uaemail@gmail.com

ORCID ID: 0009-0003-7116-5830

ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Анотація. У статті з'ясовано сутність інвестиційних ресурсів підприємства та наведено тлумачення вчених, які трактували їх, як майнові та інтелектуальні цінності, всі форми капіталу, що залучаються підприємством для здійснення вкладень, економічні ресурси в матеріальній, нематеріальній та фінансовій формах, усі види грошових та інших активів, що направляються на здійснення підприємницької діяльності з метою отримання прибутку. Встановлено, що інвестиції у розвиток виробництва, модернізацію технологій та інші напрямки діяльності є ключовими для успішної роботи підприємств харчової промисловості, а оцінка ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємствами харчової промисловості є важливим аспектом управління цими підприємствами. Наведено власне бачення оцінки ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємствами харчової промисловості шляхом побудови інтегрального показника, який трансформується в безліч інших, що відображають ефективність використання інвестиційних ресурсів із використанням методу таксономії. Обґрунтовано, що для побудови інтегрального показника ефективності використання інвестиційних ресурсів можна використовувати наступні показники: показник прибутковості інвестицій (ROI), показник виробничої ефективності (OE), показник оборотності активів (ROA), показник доходності капіталу (ROE), показник рентабельності активів. Представлено методичний інструментарій розрахунку таксономічного показника ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємствами харчової промисловості. Розкрито переваги запропонованого методу: відкрита інформаційна база даних, оперативність здійснення процедури аналізу, врахування впливу стимуляторів і дестимуляторів, урахування основних, найбільш важливих характеристик, можливість співставлення неоднорідних за виміром показників (атрибутивних, кількісних, абсолютних, відносних, середніх, інтервальних, моментних), орієнтація на реальні досягнення за результатами дослідження, висока ступінь надійності запропонованої оцінки.

Ключові слова: інвестиції, ресурси, підприємство, харчова промисловість, оцінка, ефективність, інтегральний показник, метод таксономії.

Постановка проблеми. Здійснення інвестиційної діяльності підприємствами харчової промисловості в основному характеризується розширенням відтворення основних засобів, що вимагає відповідного ресурсного забезпечення, тобто формування необхідних інвестиційних ресурсів, що викликає потребу у проведенні досліджень в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в теорію інвестиційної діяльності, зокрема, ресурсного забезпечення інвестиційного процесу зробили вітчизняні науковці: І.О. Бланк, Т.В. Майорова, М.І. Бондар, А.П. Дука, О.О. Клокар, І.М. Кобушко, О.Б. Трояновська, А.В. Череп та інші українські економісти. Проте з'ясування економічної сутності інвестиційних ресурсів та методів оцінки ефективності їх використання залишаються недостатньо розробленими і вимагають подальшого розвитку й удосконалення.

Метою статті є дослідження поняття інвестиційні ресурси підприємства та методик оцінки ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняна теорія інвестиційних ресурсів підприємства досі знаходиться на стадії поглиблення, тому в науковій літературі зустрічаємо багато різних визначень та тлумачень понятійно-категорійного апарату. Водночас для більш повного розуміння сутності питання розглядатимемо виключно авторські визначення «інвестиційних ресурсів підприємства» (табл. 1).

Заслужує на увагу визначення Воробйова Ю.Н.: «інвестиційні ресурси підприємства формують всю сукупність економічних ресурсів, які використовує підприємство у своїй діяльності для досягнення основної мети інвестування» [1, с. 274], з чим варто погодитись, але зазначити відсутність концентрації уваги автора на джерелах формування ресурсів.

Таблиця 1

Наукові підходи до розуміння сутності інвестиційного ресурсу

Автор	Сутність поняття
Ангелко І.В.	«...інвестиційні ресурси — це майнові та інтелектуальні цінності, які вкладаються суб'єктом господарювання в об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою отримання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту»
Бланк І.А.	«інвестиційні ресурси підприємства — це всі форми капіталу, що залучаються підприємством для здійснення вкладень в об'єкти реального та фінансового інвестування»
Бондар М.І.	«... До інвестиційних ресурсів слід відносити економічні ресурси, що перебувають у будь-якій формі (матеріальній, нематеріальній, фінансовій) на правах користування інвестора, можуть бути індивідуалізовані і оцінені і вкладені за потреби в той чи інший інвестиційний об'єкт для досягнення мети інвестування»
Воробйов Ю.Н., Воробйова О.Н.	«інвестиційні ресурси підприємства формують всю сукупність економічних ресурсів, які використовує підприємство у своїй діяльності для досягнення основної мети інвестування»
Дука А.П.	«...під інвестиційними ресурсами розуміють усі види грошових та інших активів підприємства, які можуть бути використані для здійснення інвестиційної діяльності»
Клокар О.О.	«...сукупність фінансових, матеріальних і нематеріальних ресурсів, які використовуються інвестором для вкладення в інвестиційні об'єкти з метою одержання прибутку»
Феняк Л.А.	«форма існування капіталу у вигляді матеріальних і нематеріальних цінностей, які направляються на здійснення підприємницької діяльності»
Кобушко І.М.	«...фінансові (вкладення, кредити, бюджетні та позабюджетні кошти) та/або матеріальні і матеріально-речові (капітальне майно, ноу-хау, патенти, права, ліцензії, нерухомість та ін.) ресурси»
Солодуха Н., Литвинюк О.	«всі види активів інвестора, які залучаються з метою здійснення вкладень в об'єкти інвестування для отримання прибутку або соціального ефекту».
Майорова Т. В.	«Під інвестиційними ресурсами, ми вважаємо фінансові, матеріальні та нематеріальні ресурси, що залучаються для здійснення вкладень в об'єкти інвестування»
Трояновська О.Б.	«...ресурси у формі фінансових, матеріальних, нематеріальних та трудових, які залучаються для здійснення вкладень в об'єкти інвестування»
Череп А.В.	«...грошові засоби, виражені в грошовому еквіваленті інші інвестиції, в тому числі основні і нематеріальні активи, кредити, займи, права землекористування і т.п.»

Джерело: [2, с. 323; 3; 4]

Трапляється, що до складу інвестиційних ресурсів підприємства відносять не тільки грошові засоби, але й виражені у грошовому еквіваленті інші інвестиції, в тому числі основні й нематеріальні активи, кредити, займи, права землекористування тощо [5, с. 323].

Найбільш ґрунтовним є визначення, запропоноване Бланком І.А.: «інвестиційні ресурси підприємства — це всі форми капіталу, що залучаються підприємством для здійснення вкладень в об'єкти реального та фінансового інвестування» [6, с. 467]. Дане трактування є досить повним та зваженим.

Певним чином доповнює наведену точку зору Майорова Т.В. «розуміння інвестиційних ресурсів підприємства як фінансових, майнових та трудових ресурсів, які залучаються для реалізації об'єктів інвестування» [7, с. 258]. Однак, слід зазначити, що ми не звертаємо увагу на

час інвестування в об'єкт інвестування. Варто зауважити, що ці ресурси можуть бути вкладені в об'єкти інвестування за необхідності (за бажанням), що підкреслює терміни залучення інвестицій. Крім того, терміни включення трудових ресурсів до компоненти інвестиційних ресурсів ще не повністю зрозумілі. Тому що в цьому випадку необхідно пояснити, за яких умов і видів персоналу (а може, персонал всієї компанії) можна вважати його джерелом інвестицій.

Проаналізувавши існуючі підходи до розуміння сутності інвестиційних ресурсів підприємства та взявши за основу визначення Бланка І.А., хочемо запропонувати наше власне бачення оцінки ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємствами харчової промисловості, представлено на рис. 1.

З огляду на відсутність універсальної моделі, яку б можна було застосувати для оцінки ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємствами харчової промисловості, вважаємо за доцільне її оцінювання проводити шляхом побудови інтегрального показника, який трансформується в безліч інших, які в результаті відображають ефективність використання інвестиційних ресурсів.

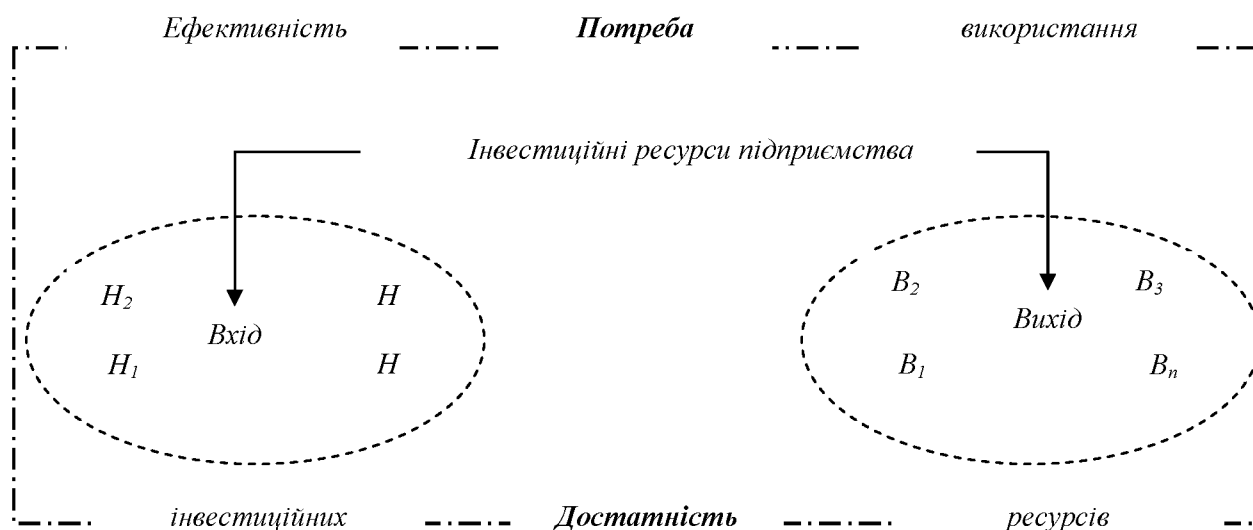

Рис. 1. Модель оцінки ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємствами харчової промисловості (розробка автора)

Для побудови інтегрального показника ефективності використання інвестиційних ресурсів можна використовувати наступні показники:

1. Показник прибутковості інвестицій (ROI) — цей показник демонструє, яку прибутковість мають інвестиції у підприємство. Він вимірюється, як відношення прибутку до інвестицій і може бути обчислений як: чистий прибуток / сума інвестицій * 100%.

2. Показник виробничої ефективності (OE) — цей показник вказує, наскільки ефективно використовуються виробничі ресурси підприємства (праця, обладнання, сировини і т. Д.). Він обчислюється як обсяг виробництва / витрати на виробництво * 100%.

3. Показник оборотності активів (ROA) — цей показник вимірює, наскільки ефективно використовуються активи підприємства. Він обчислюється як чистий прибуток / загальна вартість активів * 100%.

4. Показник дохідності капіталу (ROE) — цей показник оцінює, наскільки ефективно використовується вкладений капітал у підприємство. Він обчислюється як чистий прибуток / загальний капітал * 100%.

5. Показник рентабельності продукції — цей показник вказує, наскільки ефективно підприємство використовує вкладені кошти для виробництва продукції. Його можна обчислити як прибуток від продажу / загальні витрати на виробництво * 100%.

Інформація про ці показники дозволить підприємствам харчової промисловості оцінити ефективність використання інвестиційних ресурсів та прийняти рішення щодо подальшого розвитку і вдосконалення своєї діяльності.

Головною метою використання методу таксономії є отримання інформації про наявність або відсутність однорідності в досліджуваній сукупності об'єктів, про певні локальні згущення або розрідження і навіть «вільні простори» у цій сукупності точок-об'єктів. Таксономічний показник може набувати значення в інтервалі $[0; 1]$ та має при цьому таку інтерпретацію: окремий об'єкт (процес) у даному періоді тим більше розвинутий, чим ближче значення узагальнюючого показника до одиниці. З його допомогою можна оцінити досягнутий у деякий період або момент часу «середній» рівень значення ознак, що характеризують явище чи процес [8].

Як інформаційна база, для побудови таксономічного показника використовується ознакова множина, що має вигляд матриці розміром $n \times m$ і є поєднанням множини статистичних показників і множини багатовимірних об'єктів. Показники, як правило, неоднорідні, описують різні властивості, мають як абсолютні, так і відносні величини, що ускладнює виконання дій, необхідних для обчислення інтегрального показника. Якщо ознаки множини мають різні одиниці вимірювання, то слід здійснити стандартизацію (нормалізацію) показників, тобто привести їх до однієї основи. Стандартизація дає змогу позбутися одиниці виміру, як вартісної, так і натуральної. Водночас відбувається вирівнювання дисперсії (кожна дисперсія дорівнює одиниці), а також значень ознак (усі середні арифметичні дорівнюють нулю), що небажано, тому що через це кожна ознака однаково впливає на результати аналізу [9].

Основні формули для розрахунку таксономічного показника ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємствами харчової промисловості представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Формули для розрахунку таксономічного показника

Визначення показників	Формула	Інтерпретація показників формули
Стандартизація показників матриці	$Z = \frac{X_i}{\bar{X}_i}$	X_i — вихідне значення показника; $\bar{X}_i$ — середнє значення i -го показника;
Визначення відстані між точкою-одиницею та еталоном	$c_{io} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (z_{ij} - z_{oj})^2}$	z_{ij} — стандартизоване значення j -го показника в період часу i ; z_{oj} — стандартизоване значення j -го показника в еталоні;
Таксономічний показник розвитку	$K_i = 1 - d_i$	d_i — показник відхилення показників підприємства за i -й рік від еталону;
Загальна відстань між показниками та еталоном	$c_o = \bar{c}_o + 2S_o$	$\bar{c}_o$ — середня відстань між показниками та еталоном; S_o — середньоквадратичне відхилення;
Середня відстань	$\bar{c}_o = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m c_{io}$	m — кількість років, за які проводиться аналіз;
Середньоквадратичне відхилення	$S_o = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (c_{io} - \bar{c}_o)^2}$	$\bar{c}_o$ — середня відстань між показниками та еталоном

Серед переваг запропонованого методу можна виділити:

1. Наявність відкритої інформаційної бази даних. Інформаційна база для розрахунку інтегрального показника є відкритою і доступною за рахунок статистичної і публічної звітності.
2. Оперативність здійснення процедури аналізу.
3. Врахування впливу як позитивних показників (стимуляторів), так і негативних показників (дестимуляторів).
4. Врахування основних, найбільш важливих характеристик.
5. Можливість співставлення неоднорідних за виміром показників: атрибутивних, кількісних, абсолютних, відносних, середніх, інтервальних, моментних.
6. Орієнтація на реальні досягнення за результатами дослідження.
7. Висока ступінь надійності запропонованої оцінки.

Висновки. Аналіз трактувань інвестиційних ресурсів підприємства дозволяє розкрити їх, як сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів, які використовуються або можуть бути використані для досягнення інвестиційних цілей суб'єкта господарювання.

Запропонована методика оцінювання ефективності використання інвестиційних ресурсів є універсальною, оскільки може бути використана навіть за умови зміни як кількості, так і видів джерел формування інвестиційних ресурсів, крім того спроможна оцінити показники на предмет реалістичності та ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробйов Ю.Н., Воробйова О.Н. Інвестування: навч. пос. для вузів. Сімферополь: Таврія, 2004. 340 с.
2. Сакун О. С. Витоки наукового розуміння сутності та специфічних ознак інвестиційного ресурсу. Молодий вчений. № 2 (42), 2017. 322-326 с.
3. Фенюк Л.А. Теоретичні підходи до визначення сутності інвестиційних ресурсів підприємства. Ефективна економіка №6. 2017 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5663>
4. Солодуха Н., Литвинюк О. Інвестиційні ресурси та джерела їх формування. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ac581e7e-0601-4523-8fe4-434faa9dd727/content>
5. Череп А.В. Инвестознавство: навч. пос. для студ. ВНЗ. К.: Кондор, 2006. 396 с.
6. Бланк І.А. Інвестиційний менеджмент: початковий курс. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Ельга, Ника-Центр, 2006. 552 с.
7. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2004. 376 с.
8. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування: [навч. посіб.]. К.: КНЕУ, 2001. 170 с.
9. Кожушко О. Використання методу таксономії для оцінки рівня захисту інтелектуального капіталу промислових підприємств. URL: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/5SIjDC.pdf

REFERENCES

1. Vorobyov Y.N., Vorobyova O.N. (2004) / Investing: education. village for universities. Simferopol: Tavria, 340 p.
2. Sakun O. S. (2017) / Origins of scientific understanding of the essence and specific features of an investment resource. A young scientist. No. 2 (42). P. 322-326.
3. L.A. Fenyuk (2017) / Theoretical approaches to determining the essence of an enterprise's investment resources. Efficient economy. No. 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5663>
4. Solodukha N., Lytvynuk O. Investment resources and sources of their formation. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ac581e7e-0601-4523-8fe4-434faa9dd727/content>
5. Cherep A.V. (2006) / Investment science: education. village for students university K.: Condor, 396 p.
6. Blank I.A. (2006) / Investment management: introductory course. 2nd ed., revision. and additional K.: Elga, Nika Center, 552 p.
7. Mayorova T.V. (2004) / Investment activity: education. manual K.: Tsul., 376 p.
8. Yerina A.M. (2001) / Statistical modeling and forecasting: [study. manual]. K.: KNEU. 170 p.
9. Kozhushko O. Using the taxonomy method to assess the level of protection of intellectual capital of industrial enterprises. URL: http://www.libraru.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/5SIjDC.pdf

Katsun D. M. INVESTMENT RESOURCES OF THE ENTERPRISE AND EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF THEIR USE

Abstract. The article clarifies the essence of the enterprise's investment resources and gives the interpretation of scientists who interpreted them as property and intellectual values, all forms of capital that are attracted by the enterprise to make investments, economic resources in material, immaterial and financial forms, all types of monetary and other assets directed to the implementation of business activities with the aim of obtaining profit. It is justified that investments in the development of production, modernization of technologies and other areas of activity are key to the successful operation of food industry enterprises, and the assessment of the effectiveness of the use of investment resources by food industry enterprises is an important aspect of the management of these enterprises.

The own vision of evaluating the efficiency of the use of investment resources by food industry enterprises is presented by constructing an integral indicator that is transformed into many others that reflect the efficiency of the use of investment resources using the taxonomy method. It is justified that the following indicators can be used to build an integral indicator of the efficiency of the use of investment resources: the return on investment (ROI), the production efficiency (OE), the turnover of assets (ROA), the return on capital (ROE), and the return on assets. A methodical toolkit for calculating the taxonomic indicator of the efficiency of the use of investment resources by food industry enterprises is presented. The advantages of the proposed method are disclosed: open information database, efficiency of the analysis procedure, taking into account the influence of stimulators and destimulators, taking into account the main, most important characteristics, the possibility of comparing indicators that are heterogeneous in terms of measurement (attributive, quantitative, absolute, relative, average, interval, instantaneous), focus on real achievements based on research results, a high degree of reliability of the proposed assessment.

Keywords: investment, resources, enterprise, food industry, assessment, efficiency, integral indicator, taxonomy method.